

4. Збірник методичних рекомендацій з викриття та документування злочинів у бюджетній сфері : [методичні рекомендації] / Л. П. Скалозуб, В. І. Василичук, В. Р. Сливенко – К. : МВС України : 2009. – 427 с.
5. Протидія злочинам у сфері економіки [Текст] : метод. рек. [Скалозуб Л. П., Коряк В. В., Сливенко В. Р., Василичук В. І., Алексійчук М. М.] за заг. ред. О. М. Джузи. – К., 2012. – 288 с.
6. Пивовар Ю. І. Взаємодія органів міліції і органів фінансового контролю у протидії зловживанням і корупційним явищам у сфері державних закупівель / Ю. І. Пивовар // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) – 2007. – № 15. – С. 77-88.
7. Риков М. Г. Організаційні засади протидії підрозділами ДСБЕЗ МВС України злочинних проявів при здійсненні державних закупівель / М. Г. Риков, В. Р. Сливенко // Організація інформаційно-аналітичної роботи підрозділів ДСБЕЗ МВС України у протидії економічним злочинам: доповіді провідних вчених, представників громадськості, державних службовців та працівників підрозділів ДСБЕЗ на міжвідомчому семінарі-нараді / Відп. ред. Л. П. Скалозуб, В. І. Василичук, В. Д. Сапсай – К., 2009 – С. 27-36.
8. Протидія підрозділами ДСБЕЗ МВС України злочинам під час проведення державних закупівель на підприємствах залізничного транспорту. / [В. В. Коряк, В. Р. Сливенко, В. І. Василичук, В. П. Сокирко, В. В. Дараган]; за заг. ред. О. М. Джузи. – К., 2011. – 94 с.
9. Скалозуб Л. П. Деякі проблеми законодавчого забезпечення при здійсненні закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти / Л. П. Скалозуб, В. І. Василичук // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2007. – № 16. – С. 212-220.
10. Скалозуб Л. П. Організаційні засади протидії підрозділами ДСБЕЗ МВС України злочинам у процесі державних закупівель / Л. П. Скалозуб, В. І. Василичук, В. Р. Сливенко // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 5. – С. 83-90.
11. Сливенко В. Р. Шляхи удосконалення протидії злочинам при здійсненні державних закупівель / В. Р. Сливенко, В. І. Василичук // Правове, організаційне та методичне забезпечення діяльності підрозділів ДСБЕЗ: тези доповідей та повідомлень учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції 10 червня 2011 р. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – С. 215-217.
12. Збірник методичних рекомендацій з документування та викриття злочинів у пріоритетних напрямках та галузях економіки. Ч. 3 / Упоряд. : Т. В. Дученко / За ред. Л. П. Скалозуба, О. М. Джузи. – К. : ДП «Друкарня МВС України», 2008. – 468 с.
13. Риков М. Г. Протидія злочинам під час здійснення державних закупівель / М. Г. Риков // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. – Ч. 2. – К. : НАВС, 2010 – № 2 – С. 224-229.
14. Марченко П. Г. Про взаємодію територіальних органів АМК з правоохоронними органами у процедурах закупівель товарів, робіт та послуг за державні кошти / П. Г. Марченко // Матеріали семінару-наради з протидії злочинам у бюджетній сфері (26-27 березня 2009 року). – 2009. – С. 98-103.
15. Коряк В. В. Протидія хабарництву у сфері державних закупівель оперативними підрозділами МВС : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістик; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / В. В. Коряк : НАВС. – К., 2012. – 19 с.
16. Сливенко В. Р. Оперативно-розшукова протидія злочинам у сфері державних закупівель : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістик; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / В. Р. Сливенко : НАВС. – К., 2013. – 20 с.
17. Нагачевський С. В. Оперативно-розшукове виявлення та документування злочинів, вчинених службовими особами у сфері державних закупівель : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістик; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / С. В. Нагачевський : ЛьвДУВС. – Львів, 2013. – 20 с.

УДК 343.985;343.592

ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Жерж Н.А.,
асистент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики, аспірант
Симоненко Т.В.,
студентка бакалаврату юридичного факультету
Національний університет державної податкової служби України

У статті досліджуються особливості розкриття та розслідування злочинів у сфері забезпечення громадського порядку. Авторами надано тлумачення поняття «громадський порядок», розкриваються та аналізуються організація охорони громадського порядку та першочергові слідчі дії при розслідуванні злочинів зазначеної категорії, проблеми правового і криміналістичного забезпечення розслідування даних злочинів та діяльності правоохоронних органів, які здійснюють розслідування злочинів у сфері забезпечення громадського порядку.

Ключові слова: громадський порядок, методика розслідування злочинів у сфері забезпечення громадського порядку, організація охорони громадського порядку.

Жерж Н.А., Симоненко Т.В. / ПРОБЛЕМЫ РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА / Национальный университет государственной налоговой службы Украины, Украина

В статье исследуются особенности раскрытия и расследования преступлений в сфере обеспечения общественного порядка. Авторами предоставлено толкование понятия «общественный порядок», раскрываются и анализируются организация охраны общественного порядка и первоочередные следственные действия при расследовании преступлений указанной категории, проблемы правового и криминалистического обеспечения расследования данных преступлений и деятельности правоохранительных органов, осуществляющих расследование преступлений в сфере обеспечения общественного порядка.

Ключевые слова: общественный порядок, методика расследования преступлений в сфере обеспечения общественного порядка, организация охраны общественного порядка.

Zherzh N.A., Symonenko T.V. / PROBLEMS IN THE INVESTIGATION OF CRIMES ENSURE PUBLIC ORDER / National University of State Tax Service of Ukraine, Ukraine

This paper investigates the features of detection and investigation of crimes in the sphere of public order. The authors have provided interpretation of public order as reported and analyzed the organization of public order and urgent investigative actions in the investigation of crimes of this category, legal problems and providing forensic investigation of such crimes and law enforcement agencies engaged in the investigation of crimes in the sphere of public order.

Relevance of the work due to the need of research and selection of varieties of common investigative situations, consisting initially investigating crimes against public order. Given the characteristics of each individual type of act of this category is necessary to identify both similar and distinctive features that characterize these investigators situation to determine the most common ones that can serve as a basis for identifying key areas of investigation of any offense against public order, followed by the election of the algorithm required actions of the investigator and other agencies that interact with it. It is important to compare the situations emerging as the time of receipt of notification of a crime, and after the opening of criminal proceedings, as awareness of the dynamics of such possible changes also can more accurately solve the above problem.

The purpose of this article is to analyze some of the problems in investigating crimes against public order maintenance, and criminological characteristics of certain offenses in this category, making suggestions and recommendations for improving activities of public order and security of citizens, with the new political, economic and legal relations in Ukrainian society.

Key words: public order, methods of crime investigation in the area of public order, protection of public order.

Проблеми, пов'язані з дослідженням методики розслідування злочинів проти громадського порядку набувають все більшої актуальності. А вже на сьогоднішній день питання забезпечення громадського порядку в Україні є досить актуальним, особливо враховуючи події політичного та суспільного життя України в листопаді 2013 – лютому 2014 року.

Суспільна безпека такої категорії злочинів полягає в тому, що вони посягають на нормальні умови життя людей у різних сферах суспільно корисної діяльності, спокійний відпочинок та дотримання правил поведінки у житті та побуті. Крім цього, злочини, що посягають на громадський порядок та моральність, часто завдають шкоди особистим інтересам людей, їх здоров'ю, власності, навколишньому середовищу.

Окремі злочини вказаної категорії характеризуються також складністю їх розслідування, враховуючи свій масовий характер як з точки зору осіб, які їх вчиняють, так і кількості потерпілих тощо. Це такі склади злочинів, як групове порушення громадського порядку, масові заворушення, заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку, хуліганство тощо.

Актуальність питання охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки визначається зростанням криміногенної ситуації в усіх сферах громадського життя, зумовленого насамперед негативними процесами, пов'язаними з переходом до нових суспільних відносин, кризовими явищами в економіці, високим рівнем розширення суспільства, зміною старих механізмів соціального управління та іншими, не менш негативними, проявами перехідного періоду.

Дослідженню проблеми розслідування злочинів у сфері забезпечення громадського порядку приділяли увагу вчені різних наукових напрямів: філософії, соціології, кримінального процесу, кримінального права, кримінології, криміналістики, зокрема слід відмітити Т.В. Авер'янову [1], В.П. Бахіна [2], А.Н. Колесніченка [3], В.А. Образцова [4], В.Ю. Шепітька [5] та інших.

Наукові праці вказаних дослідників стали основою для вирішення деяких теоретичних проблем, пов'язаних із розслідуванням злочинів у сфері громадської безпеки. До цього часу існують проблеми, які пов'язані із розслідуванням злочинів проти громадської безпеки та громадського правопорядку. Це, зокрема, пов'язано з тим, що злочини даної категорії поділяють на підгрупи, кримінальні провадження за такими злочинами відкривають за фактом виявлення ознак злочину, або за заявою потерпілих, громадських організацій, окремих громадян.

За таких обставин основною метою статті є аналіз окремих проблем щодо розслідування злочинів проти забезпечення громадського правопорядку, а також криміналістична характеристика окремих злочинів даної категорії, вироблення пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення діяльності суб'єктів охорони громадського порядку та забезпечення безпеки громадян, з урахуванням нових політичних, економічних, правових відносин в українському суспільстві.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю дослідження та виділення різновидів типових слідчих ситуацій,

що складаються на початковому етапі розслідування злочинів проти громадського порядку. З урахуванням особливостей кожного окремо взятого виду діяння вказаної категорії виникає необхідність виявлення як схожих, так і відмінних рис, котрі характеризують зазначені слідчі ситуації, для з'ясування найбільш типових з них, що може слугувати основою для визначення основних напрямків розслідування будь-якого злочину проти громадського порядку з подальшим обранням необхідного алгоритму дій слідчого та інших органів, які з ним взаємодіють. Важливим є порівняння ситуацій, що формуються як на момент надходження повідомлення про злочин, так і після відкриття кримінального провадження, оскільки усвідомлення динаміки таких можливих змін також дозволяє точніше вирішити вказане вище завдання.

На сьогодні, при визначенні поняття «громадський порядок», необхідно зазначити, що це сформований у суспільстві комплекс відносин між людьми, що забезпечує громадський спокій, недоторканність особи і цілісність власності, нормальне функціонування державних і громадських інститутів. Явна неповага до суспільства означає умисне порушення встановлених у ньому правил поведінки, яке носить демонстративний характер, яка може виявлятися, наприклад, у принизливому поводженні з громадянами, тривалому характері посягань, вчиненні суспільно небезпечних дій тощо.

Злочини проти громадського порядку пов'язані з порушенням правил, які регулюють нормальні умови життя та діяльності людини, найчастіше вчиняються в громадських місцях, при скупченні людей та характеризуються: 1) підвищеною суспільною небезпекою; 2) широким колом джерел ідеальної інформації – свідків, очевидців; 3) заподіянням шкоди, як правило, групі людей; 4) відносною швидкоплинністю події і збереженням джерел інформації. Спосіб вчинення даних злочинів характеризується активними діями: хуліганством, знищенням, руйнуванням, придбанням і збутом майна злочинним шляхом, втягування неповнолітніх у злочинну діяльність тощо [6].

«Слідова картина» даних злочинів характеризується наявністю матеріальних та ідеальних слідів. Наявність матеріальних слідів – завдання шкоди здоров'ю людей, забруднення води, атмосфери, понівечення флори та фауни, наявність у осіб наркотиків або сильнодіючих речовин, тобто слідів-предметів. Останні найбільш характерні для цих злочинів порівняно зі слідами-відображеннями. Сліди-речовини та сліди-предмети тут переважають.

Особа злочинця характеризується зневагою до суспільства, правилами поведінки, схильністю до насилля, безкарністю, вона має недостатній рівень освіти, культури, зловживає спиртними напоями, в більшості випадках має судимість. Зокрема, соціальний «портрет» сучасного хулігана виглядає так: в основному чоловік, у віці 16-49 років, пік хуліганських дій – 18-30 років, більшість має початкову освіту або незакінчену середню, в основному проживає в містах, 3/4 зловживають спиртним, 1/3 раніше судимі та інші особливості [7].

Типовими слідчими ситуаціями при розслідуванні злочинів даного виду є: 1) злочинець відомий і затриманий, наявні матеріальні сліди та всі чи окремі очевидці події; 2)

злочинець відомий, але не затриманий, наявні матеріальні сліди та всі чи окремі очевидці події; 3) злочинець невідомий, наявні матеріальні сліди та всі чи окремі очевидці події; 4) злочинець невідомий, відсутні матеріальні сліди та очевидці події [2, с. 47].

Першочергові слідчі дії за провадженням щодо порушення громадського порядку залежать від виникнення типових ситуацій, оскільки більшість проваджень розпочинаються за фактом, то розслідування починається з огляду місця події, пошуку злочинця «по свіжих слідах», допиту свідків, допиту потерпілого, впізнання, огляду потерпілого [6].

При розслідуванні злочинів у сфері забезпечення громадського порядку слідчий або прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування [8].

При розслідуванні злочинів проти громадської безпеки початковою слідчою дією є огляд місця події, проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення, слідчим або прокурором. При огляді місцевості як місця вчинення злочину особливу увагу потрібно звертати на пошук матеріальних слідів злочину, що утворилися внаслідок ходу злочинних дій і його результатів. Матеріали відео-, кінозапису, що вчинені в процесі огляду, необхідно додати до протоколу як такі, що пояснюють його зміст. Особливо переконливими, цілком очевидними такі пояснення є тоді, коли під час вчинення злочинного діяння були знищені, пошкоджені тощо [5, с. 548].

Учасниками, які порушують громадський порядок є, як правило, особи психічно неврівноважені, нервово збуджені, тому в ході обшуку за ними необхідно спостерігати. Таке спостереження потрібно для того, щоб затримана особа не змогла вчинити напад на правоохоронців, які проводять її обшук. Обшукувані особи можуть зробити спробу викинути, позбутися тих предметів, які вони мали при собі захованими [2].

Затримання таких учасників є однією з невідкладних слідчих дій в кримінальному провадженні даного виду злочинів. Затримання учасників фактично відбувається у двох формах, які мають кримінальний процесуальний характер. Перша форма – це затримання органом дізнання учасника як підозрюваного у вчиненні злочину. Інша форма затримання учасників, які порушують громадський порядок – це затримання їх як підозрюваних у вчиненні відповідного злочину після відкриття кримінального провадження, тобто в процесі досудового розслідування. Це означає, що у провадженні має бути зібрано достатньо доказів про те, що особа підозрюється у вчиненні даного злочину [3, с. 183].

Проблемою при проведенні даної слідчої дії є те, що досить часто переважній більшості учасників, які порушують громадський порядок, вдається зникнути з місця події, а там залишаються лише потерпілі, яким заподіяні тілесні ушкодження, та трупи постраждалих. Тоді органи дізнання мають вжити заходів щодо розшуку зниклих учасників по «гарячих слідах». Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий або прокурор, слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки тощо. У разі

розшуку учасників вони мають бути затримані. В іншому ж випадку, у процесі досудового слідства кримінального провадження про розслідування злочинів даного виду необхідно зібрати докази про винуватість зниклих осіб і оголосити їх розшук [8].

Наступною слідчою дією у сфері забезпечення громадського порядку є допит потерпілих і свідків, який необхідно проводити за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати. Основне завдання допиту потерпілих і свідків полягає в з'ясуванні всіх обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні даного виду злочинів, в тому числі встановленню вини конкретної особи. Перед допитом встановлюється особа, роз'яснюються її права, а також порядок проведення допиту. Під час допиту свідка він попереджається про кримінальну відповідальність за відмову давати показання і за давання завідомо неправдивих показань, а потерпілий – за давання завідомо неправдивих показань. За необхідності до участі в допиті залучається перекладач. Особи, які беруть участь у допиті, їх захисники чи представники мають право ставити одна одній запитання, що стосуються предмета допиту [8].

У ході допиту підозрюваного у вчиненні даного злочину слідчий має використати систему тактичних прийомів і тактичних комбінацій. Слідчому необхідно отримати від підозрюваного інформацію про події злочину, дії підозрюваного та інших учасників натовпу, які вчиняли злочинні дії. На перших допитах підозрювані можуть давати або не давати правдиві показання. Підозрювані, як правило, пам'ятають обставини вчинення даного злочину, але вважають, що не у власних інтересах говорити правду, тому перекручують подію злочину, замовчують окремі обставини. Завдання слідчого полягає не в тому, щоб підозрюваний визнав свою вину, а в тому, щоб отримати від нього правдиві показання [4, с. 395-397].

Під час допиту обвинуваченого слідчому необхідно використовувати звичайні тактичні прийоми: встановлення психологічного контакту, пред'явлення доказів, конкретизація показань, актуалізація (поновлення в пам'яті сприйнятого), сприяння безпосередньому словесному відтворенню, викриття неправдивих показань та їх мотивів, виявлення помилок у показаннях, допит за окремими епізодами [5, с. 461].

Важливим і доцільним при допиті обвинувачених, як і інших учасників криміналістичної діяльності, у процесі розслідування кримінального провадження про злочини у сфері забезпечення громадського порядку є застосування типових комбінацій, а саме:

1) створення у допитуваного з допомогою спеціальних прийомів перебільшеного уявлення про відповідальність натовпу та інформованість слідчого;

2) створення у допитуваного перебільшеного уявлення про інформованість слідчого з допомогою спеціальних прийомів, а також тривалості допиту та спростування другорядних фактів;

3) створення у допитуваного за допомогою спеціальних прийомів перебільшеного уявлення про інформованість слідчого про те, що конкретні злочини в ході масових заворушень вчиняли особи, які страждають на психічні розлади, з подальшим описом їх зовнішності та пред'явленням до впізнання;

4) використання принципу «діяння вчиняв натовп» – як основних питань у процесі допиту [5, с. 465].

Якщо кримінальне провадження про розслідування злочинів даного виду є багатоепізодним, то при допиті обвинуваченого слідчий має в показаннях зазначати хронологічну послідовність злочинних дій, в яких брав участь обвинувачений. Бажано, щоб обвинувачений вчинив власноручний запис своїх показань, а також склав схему місця чи місцевості, де були вчинені злочинні діяння. На схемі

необхідно зазначити напрямки рухів натовпів, які вчиняють злочинні дії, об'єкти посягання тощо. У подальшому при додаткових допитах обвинуваченого доцільно, щоб він повторно склав відповідні схеми. Це дасть змогу зіставити їх, протиставити і знайти протилежне, різне, а, отже, виявити неправдиві показання. З цією метою слідчому необхідно також зіставляти схеми, складені різними обвинуваченими [1, с. 268].

У кримінальних провадженнях про розслідування злочинів у сфері забезпечення громадського порядку, як правило, призначаються експертизи (процесуальна дія, сутність якої полягає в дослідженні експертом за дорученням слідчого речових доказів, інших матеріальних об'єктів з метою встановлення фактичних даних і обставин, що мають значення для правильного вирішення кримінального провадження про розслідування злочинів у сфері забезпечення громадського порядку), а саме: вибухотехнічні, судово-балістичні, криміналістичне дослідження холодної зброї, пожежно-технічні, екологічні, судово-фармакологічні, криміналістична експертиза наркотичних засобів. Досить часто призначаються комплексні судово-медичні й судово-психіатричні експертизи [2, с. 47].

На сьогоднішній день проблема розслідування зло-

чинів проти громадського порядку залишається однією з гострих проблем українського суспільства. Над пошуком шляхів її вирішення працює широке коло фахівців різних наукових галузей: юриспруденції, психології, педагогіки, соціальної педагогіки, соціології, правознавства тощо.

Робота з розслідування злочинів проти громадського порядку завжди має певну специфіку. Одне з головних завдань при розслідуванні – отримання достатніх доказів винності обвинуваченого по кожному інкримінованому йому епізоду злочинної діяльності. Посилоючою обставиною є встановлення в сукупностях об'єктивних обвинувальних доказів, таких, які повторюються, переходять з епізоду в епізод. Це підвищує обґрунтованість, достовірність висновку про винність конкретної особи у вчиненні злочину, перешкоджає його відходу від відповідальності за окремі з них.

Таким чином, можна дійти висновку, що подальше дослідження розглянутої проблеми можна рекомендувати у напрямі дослідження визначених типових ситуацій початкового етапу розслідування злочинів проти громадського порядку в цілому та за кожним з видів діянь зазначеної категорії, знаходити нові шляхи зближення теорії з практикою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверьянова Т. В. Криміналістика. Учебник для вузов / Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Россинская. – М. : Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1999. – С. 318.
2. Бахин В. П. Криміналістическая методика / В. П. Бахин. – К., 1999. – С. 47.
3. Колесниченко А. Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений. автореф. дис. докт. юрид. наук. – Х., 1967 – 20 с.
4. Криміналістика : Учебник / Под ред. В. А. Образцова. – М. : Юрид. лит., 1995. – 592 с.
5. Криміналістика / За ред. докт. юр. наук, проф., члена-кор. АПНУ Шепітька В. Ю. – К. : Видавничий дім Ін Юре. – 2001. – 682 с.
6. Науково – практичний коментар до Кримінального кодексу України / за ред. Руснака Ю. І. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 340 с.
7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року // Офіційний вісник України. – 2001. – Ст. 447.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року // Офіційний вісник України. – 2012. – Ст. 614.

УДК 343.98:343.74

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА САМОВІЛЬНОГО ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ТА САМОВІЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА

Татарин Н.М.,

ад'юнкта кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівський державний університет внутрішніх справ

У статті розглянуто теоретичні питання, пов'язані з криміналістичною характеристикою самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного будівництва, відповідальність за яке передбачено ст. 197-1 КК України. Детально проаналізовані такі складові криміналістичної характеристики, як: спосіб вчинення злочину, місце та обстановка вчинення злочину, час вчинення злочину, знаряддя і засоби вчинення злочину, предмет злочинного посягання, особа потерпілого, типові сліди злочину.

Ключові слова: будівлі і споруди, землекористувач, земельна ділянка, злочин, криміналістична характеристика, самовільне будівництво.

Tataryn N.M. / КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА САМОВОЛЬНОГО ЗАХВАТА ЗЕМЕЛЬНОГО УЧАСТКА И САМОВОЛЬНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА / Львовский государственный университет внутренних дел, Украина

Статья посвящена рассмотрению теоретических вопросов криминалистической характеристики самовольного захвата земельного участка и самовольного строительства, за что предусмотрена криминальная ответственность ст. 197-1 УК Украины. Детально проанализированы следующие элементы криминалистической характеристики: способ совершения преступления, место и обстановка совершения преступления, время совершения преступления, орудия и средства совершения преступления, предмет преступного посягательства, личность потерпевшего, типовые следы преступления.

Ключевые слова: здания и сооружения, землепользователь, земельный участок, преступление, криминалистическая характеристика, самовольное строительство.

Tataryn N.M. / CRIMINALISTIC CHARACTERISTIC OF AN UNAUTHORIZED OCCUPATION OF A LAND PLOT AND UNAUTHORIZED CONSTRUCTION / Lviv State University of Internal Affairs, Ukraine

This article considers theoretical questions related to the criminalistic characteristic of unauthorized occupation of a land plot and unauthorized construction, the liability for which is provided for by article 197-1 of the Criminal Code of Ukraine. It analyses in detail such constituent parts of the criminalistic characteristic as: method of committing a crime (modus operandi), crime scene and crime situation, time of commission of a crime, weapons and instruments of crime, subject of a criminal offence, victim's identity, and typical vestiges of a crime.